

Jaime Plensa: A titkos szív című könyvének borítólapja, 2016

Jaime Plensa portréja

Crown Fountain (Korona-szökőkút), 2004, USA, Chicago, Millenium Park

Blake in Gateshead (Blake Gatesheadben)

Máthé Andrea**LEHUNYT SZEMMEL ÁTTETSZŐN****JAUME PLENSA SZOBRAIRÓL**

Hatalmas méretű, lehunyt szemű fiatal női arcot és fejét formáló szobrok fehér márványból, fekete gránitból, sötét fából, *Chloé, Awilda, Wilsis, Carmela, Rui Rui, Laura* nevek-címűek, nagyvárosok közterein, tágas mezőkön, kiállítótermekben, középületekben. Fehér színű, különféle írások – latin, héber, arab, kínai, görög, orosz, hindi – betűiből vagy hangjegyekből formált áttetsző, ülő emberi alakok, arc nélkül vagy arccal, átjárhatóan, szintén több méteres nagyságban, parkokban, tengerpartokon, *Nomad (Nomade), Tükrök (Mirror), Tolerancia (Tolerance), Lélek (Soul)* címmel. Vagy fémhálóból áttetszőre szőtt-formált emberi – néha gyermek – fejek, ahogy például a 2015-ös Velencei Biennálén is látható volt (egy szintén fémhálóból áttetszőre szőtt, a mennyezetről lebegést, alászállást imitáló Angyallal) *Együtt* címen a *San Giorgio Maggiore* templomban alabástrom portrékkal együtt a templomtér különböző helyein. Ezek a Jaume Plensa-szobrok felismerhető kéznyomok, plasztikába vésett szignatúrák a világ különféle földrészeinek országaiban.

Jaume Plensa katalán szobrász, aki jelenleg Barcelonában él, és a város egyik külső kerületében lévő műtermében dolgozik alkotásain. Az 1980-as évek elejétől állít ki, és az 1990-es évek elejétől jelennek meg nagy méretű köztéri alkotásai a világ minden táján: Németország, Franciaország, Japán, az USA, Izrael, Kanada több városában, Olaszországban, Andorrában, Shanghajban, Szingapúrban, Svédországban, Dubajban és Angliában, Gatesheadben is, ahol *Blake Gatesheadben (Blake in Gateshead)* című, 1996-ban készített, és fényel az egekbe nyúló műve található, és ahol *Antony Gormley Észak Angyala (Angel of the North, 1998)* című,

szintén gigantikus (és talán ismertebb) alkotása áll. Plensa legismertebb alkotásai közé tartozik a Chicagóban működő *Korona-szökőkút (Crown Fountain, 2004)*, amelynek hatalmas sík felületére folyamatosan váltakozva a legkülönfélébb emberi arcok fotói jelennek meg, szájukból ível ki a szökőkút vize.

A köztéren felállított művészi alkotások ma már nagyon sokfélék, talán emiatt is szorult háttérbe a köztéri művészet fogalma, amelyet felváltott új jelentésekkel és művészi magatartással kiegészülve a public art, majd a new genre public art és ezek számos változata, amelyek a sűrűn látogatott városi tereken jelennek meg úgy, hogy a művészek vagy az adott térre készítenek ad hoc alkotásokat, vagy csak egy térben rövidebb-hosszabb ideig,

Together (Együtt), 2014.
Velencei Biennálé, San Giorgio Maggiore

*Antony Gormley
Angel of North
(Észak Angyala),
1998, Anglia,
Gateshead közelében*

*Looking into my Dreams or
Awilda (Bepillantás álmaimba
avagy Awilda), 2014–2016 USA,
Chicago, Millenium Park,
jelenleg USA, Miami,
Pérez Art Museum (PAMM)*

*7 Poetes (7 költő),
2014. Andorra*

Self-portrait (Őnarckép), (eredetileg) 2013, Spanyolország, Katalónia
(2016-ban bemutatták Floridában: Museum of Tampa);
részle a Human Landscape (Emberi táj) c. szoborcsoportnak is.

a lakosokkal vagy arra járókkal együtt lefolytatott tevékenységet dokumentálnak. Az efemer alkotások mellett, a köztereken felállított, hosszabb időre szánt, tradicionálisabbnak tekinthető művek valami módon – akarva-akaratlan – visszautalnak legkezedetebb céljukra, az emlékművekre, amelyektől az eltelt idő eltávolította őket, teljesen azonban nem tudta felülírni, tagadni ezt az eredetet, hiszen kapcsolatban maradnak az idő narrativitást változtató, felülíró hatásával.

A hagyományos szobrászati megformáláshoz tartoznak, de a temporalitással fokozottan és közvetlenebbül dialogizálnak Jaume Plensa szobrai. Anyagba vésett, finomra csiszolt arcai fiatal női vagy leányfejek, élő modellekről, amelyeket 3D-s számítógépes technikával szkennel be, majd a formát megnyújtja, meghosszabbítja, hogy könnyedebb hatást érjen el vele, és felnagyítja. Mindezek után kerülnek át anyagba. Lényeges momentum, hogy az arcok lehunytt szeműek, amelyek a befelé figyelést, a meditatív állapotot, a belső csendet hangsúlyozzák, annak világbeli hiányára hívják fel a figyelmet. Ugyanakkor nem abszolutizálja ezt a helyzetet, életérzést Plensa, hiszen egy másik nagy volumenű alkotása a dubaji megrendelésre készített és ott felállított *Világ-hangok* (*World Voices*, 2010) című munkája, amely hangzó cintányérokából áll. Vagy a *Szeretethangok* (*Love Sounds*) című alkotása, ahol az emberi véráram belső hangjait vette fel és hangosította ki, mint az élet egyik abszolút jelét. De akár a fényt is alkalmazza belülről színesen vagy fehéren megvilágított – vagy költőket (*Poets*) vagy angyalt-jelképező, vagy képi toposzt újrafogalmazó (*Ne láss rosszat, ne hallj rosszat, ne szólj rosszat, See No Evil, hear No Evil, Speak No Evil*) – szobrainál.

2013-ban készítette el *Őnarckép* (*Self Portrait*) című munkáját, egy 325x350x350 cm nagyságú, különböző betűkből megformázott gömböt, amelyen belül egy szintén betűkből formált figura ül, amely sokat elmond róla, ahogy az is, hogy 2015-ben

megjelent interjúkötetének címlapján egy olyan arcképe szerepel, amelyet két kezével eltakar, címe pedig *Titkos szív* (*Secret Heart*). Szívesen rajzol ujjával, grafitral portrékat – pontosabban a lehunytt szemet, száját, orrot – ábrázoló rajzokat a kiállítását bemutató galéria-falra is. Sokféle módon kutatja az egyedi és közös emberi vonásokat, jellegzetességeket. Nem tart attól, hogy a legegyszerűbb, esetleg akár közhelyszerűnek vélt témákon gondolkodjon, és anyagba tegye át őket: legyen az a már a fentiekben említett, csend, meditáció, arc, gömb, betű, hangjegy, a „nem látok, nem hallok, nem szólok”-téma vagy a tükör, az álom; hisz abban, hogy saját eszközeivel újraértelmezi és újjá-mássá formázza őket. Ezek az eszközök egyszerűek, alkalmazkodnak és visszautalnak a szobrászat ősi formái, mesterségbeli tradícióihoz, ugyanakkor megszabadítanak és megszabadulnak minden ideológiai elvárástól, támasztéktól, sőt elutasítják azokat: egyszerű megmutatások, emberi figurák elhelyezése, alacsony posztamensen vagy anélkül, kavicságyon, falakon, esetleg magas oszlopokon, önmagukban állnak, megállnak és megállítanak. Térben vannak és még nagyobb teret teremtenek maguk körül. Elgondolkodtatnak, a nézőt bevonják saját terükbe, bevonzák saját gondolatainak-érzéseinek körébe, nem hagyják, hogy elmeneküljön saját maga elől. Belső útra hívják.

Vélhetően a portré műfajának az újragondolása a legszembeütőbb Jaume Plensa műveinél, nemcsak az arcábrázolásnak, de hiányának vagy helyettesíthetőségének kérdése-lehetősége is foglalkoztatja alkotásaiban. A különbözőségeken az azonosság, a hasonlóságok, az egyezőségek,

Talking Continents
(Beszélgető földrészek),
19 szobor alkotja
az installációt, Galerie Lelong,
USA, New York,
2013-ban egyéni kiállítás

Wonderland (Csodaország), 2012, Kanada, Calgary

Possibilities (Lehetőségek), 2016, Szöul, Dél-Korea

az egyformaságban a differenciálódások. Mindezt úgy, hogy a tekintetet – amelyet a hagyományos szobrászati portrék lényegesnek tekintettek, sőt bizonyos korszakokban pl. festéssel hangsúlyoztak is – kivonja az ábrázolás egészéből, és az arányokat –

csak egészen kis mértékben, de – elmozdítja. Mégis mindezt úgy teszi, hogy élő, karakteresek maradnak portréinak arcvonásai. Ez volt látható ez évi, legutóbbi Lelong Galériabeli¹ (NYC, NY) kiállításán is, ahol fából készült, feketére égetett

1 Köszönet a Lelong Galériának a *Csend* (*Silence*) című Plensa-kiállításon (2017. február 2. – március 11.) készített fotók és a többi fotó megküldéséért és közlésének engedélyezéséért.

World Voices (Világhangok), 2010, Dubai, Egyesült Arab Emírátsok

felületű női portrékat állított ki, amelyeket régi házgerendákból készített és egymással összekapcsolt gerendákra tett fel, a proximitás kérdését is felvetve, egymáshoz kapcsolódóan installálta őket. Az arcok élő kapcsolatba kerültek egymással, lehunyt szemük ellenére vagy azzal együtt is, és csoportot alkotnak, a közös nőire, nőiségre irányítják a figyelmet. Jaume Plensa szerint a szobor-installáció bemutatása (show) kísérlet is egyben, amelynek vannak, lehetnek sikerületlenebb elemei is, de akár ezek is előre mozdíthatják a következő alkotásokat, bemutatókat, kiállításokat. Nemcsak a női arc, de maga a női/ség – feminin – is fontos alkotóeleme Jaime Plensa gondolkodásának. Interjúiban többször megemlíti, hogy a feminin/itás kibontása és megmutatkozása lényeges világformáló elem, amely egyre inkább előtérbe kell hogy kerüljön – a jungi anima-animus értelmében –, amely a kiegyenlítődség, a harmónia, a párhuzamosság útját jelölheti ki a két nem között.

Jaume Plensa szobrai a valóságos vagy csak képzeletünkben létező oppozíciók egységben- és egyben-létét is megjelenítik. Tökéletes hatásúak, de nélkülözik a tökéletes arányokat, áttetszőek, átjárhatóak, mégis erős szerkezetűek-anyagúak, könnyedek, azonban nem könnyen megfajthatók, jelenbeliek, de a múlt hagyományaira utalnak, egyszerűek, mégis különféle kulturális, történeti és szobrászati utakat kötnek össze. Szobrai a külső-belső emberi

tér védelmezésének és otthonosságának igényére is utalnak, amelyhez hozzátartozik a csend, a hallgatóság belső erőt hordozó és megtartó tere is az egyre hangosabbá, zajosabbá váló világban. Mindezzel együtt jár annak felismerése, hogy „nem tudhatjuk, hogy szavaink saját bensőnkéből jönnek-e, vagy pedig más valaki szavainak visszhangjai-e”. Szobrai nem tesznek mást, mint hogy csendben, hallgatagon és egyszerűen sugallnak jeleket a létezésünket lényegesen és lényegében fenntartó dimenziókról.

Felhasznált irodalom:

L'espace intérieur selon Jaume Plensa / Inner Space according to Jaume Plensa
 Interview par Catherine Millet in *Artpress*, 442. Mars 2017, pp. 41-47. In: <https://www.pressreader.com/france/artpress/20170221/282514363302454> (201708.14.)
 Webexclusive Inconversation Jaume Plensa with Laila Pedro, in *The Brooklyn Rail*, February 1st, 2017.
 In: <http://brooklynrail.org/2017/02/art/JAUME-PLENSEA-with-Laila-Pedro> (201708.14.)
 Heads Up, A traveling exhibition showcases Spanish artist Jaume Plensa's sculpture and drawings, by John

Dorfman, in *Art&Antiques*, June 2016, pp. 60/63.
<http://www.richardgraygallery.com/attachment/en/5761760584184e24248b4568/Press/5761762484184e24248b5940>
 El sueño eterno / The Big Sleep – Jaume Plensa. In: <http://www.tendenciasdelarte.com/entrevista-jaume-plensa/> (201708.14.)
 Websites: Jaume Plensa: www.jaumeplensa.com (2017.08.14.)
 Richard Gray Gallery: <http://www.richardgraygallery.com/artists/jaume-plensa/a-press> (201708.14.)
 Gallery Lelong: <http://www.galerielelong.com/artists/jaume-plensa> (201708.14.)